

ETICKÝ ASPEKT APLIKÁCIE VŠEOBECNE UZNÁVANÝCH ÚČTOVNÝCH ZÁSAD V ÚČTOVNÍCTVE PODNIKATEĽOV

The ethical aspect of application generally accepted accounting principles in accounting

Martina Hurtoňová

Dodržiavanie určitých etických noriem je u účtovných profesionálov významné do tej miery, do akej je významná sama táto profesia. Ak si uvedomíme, že používatelia informácií z účtovnej závierky požadujú, aby účtovné závierky poskytovali užitočné a verne prezentujúce informácie o finančnej situácii, finančnej výnosnosti (výkonnosti) a o zmenách vo finančnej situácii účtovnej jednotky, je zrejme, že stanovenie určitých etických profesionálnych pravidiel je nevyhnutné.

Pre závažnosť subjektívnej stránky verného zobrazenia, organizácie združujúce účtovných profesionálov či audítorov vydávajú svoje vlastné etické kódexy, ktoré sú pre členov týchto inštitúcií záväzné a slúžia na podporu ich profesionálnej cti i zodpovednosti a zároveň slúžia ako morálna opora v ich konaní.

Najdôležitejšími požadovanými vlastnosťami účtovného profesionála, okrem skúseností a odborných schopností, je profesionálny úsudok a nezávislosť. Stredobodom mnohých rozhodnutí, ktoré musia účtovní profesionáli uskutočniť je „pravdivé a verné“ zobrazenie, pričom nesporne z označenia „pravdivé a verné“ zobrazenie cítiť silný etický podtext. Určenie toho, čo je „pravdivé a verné“ bude vždy závislé od úplného pochopenia celého komplexu skutočností v podnikaní.

Na etické správanie účtovných profesionálov i manažérov je neustále vytváraný nátlak z dôvodu, že zverejňovaná účtovná závierka podniku zostavená v súlade so všeobecne uznávanými účtovnými zásadami a svetovými štandardami či účtovnými predpismi je dôležitým komunikačným prostriedkom medzi manažmentom účtovnej jednotky a externými používateľmi informácií z účtovnej závierky.

Priestor na vyvíjanie tlaku, aby účtovní pracovníci zvolili takú metodiku zobrazenia danej transakcie, ktorá maximalizuje záujmy najmä zo strany manažérov, sa otvára pri tých špecifických operáciách, ktoré nie sú explicitne riešené v účtovných predpisoch či v účtovných štandardoch. Účtovné zobrazenie takýchto transakcií vyžaduje hlboké znalosti ekonomickej praxe, účtovnej teórie i profesionálneho úsudku. Etická stránka veci býva často tá najdôležitejšia.

Úvahy nad etikou účtovníckej profesie nemožno oddeliť od niekoľkých podstatných aspektov – nezávislosti účtovníka pri výkone jeho profesie a zodpovednosti účtovníka za výsledky jeho činnosti, t. j. za informácie prezentované v účtovnej závierke. Dodržanie etických pravidiel nie je možné bez vzájomnej komunikácie medzi účtovníkom a vedením spoločnosti i medzi účtovníkmi navzájom.

Vzájomné vzťahy etiky, nezávislosti a zodpovednosti a komunikácia medzi účtovníkmi navzájom i medzi účtovníkmi a vedením spoločnosti nie sú bezproblémové.

Hlavný problém, ktorému musia účtovní pracovníci neustále čeliť, je to, že pri svojom profesionálnom rozhodovaní sú ovplyvňovaní vôľou zamestnávateľa. V takomto prípade sa rozprava o nezávislosti účtovníka stáva iba akademickou diskusiou. Rovnako je práca účtovného profesionála ovplyvnená i skutočnosťou, že zodpovednosť za účtovnú závierku nesie výlučne manažment účtovnej jednotky. Preto v celom zložitom a prepojenom reťazci etického správania majú svoje významné miesto najmä tí účtovní profesionáli, ktorí sú členmi podnikového manažmentu a ako takí zodpovedajú za kvalitu účtovnej závierky.

Prvé roky tohoto storočia boli sklamaním a skúškou pre podnikateľskú etiku. Účtovné podvody veľkých amerických a neskôr i európskych spoločností priniesli rozčarovanie a pochybnosti o zmysluplnosti budovania etického systému riadenia.

Skúsenosti naznačujú, že často je na účtovných profesionálov vytváraný nátlak s cieľom, aby falšovali účtovníctvo alebo aby ho viedli takým spôsobom, že sa zabezpečí iba formálny súlad s účtovnými predpismi či účtovnými štandardami, pričom na samotnú podstatu účtovných transakcií a udalostí sa ohľad neberie. V dôsledku takýchto praktík sú potom zostavené účtovné závierky, ktoré nezodpovedajú pravdivému a vernému obrazu.

V aglosaskej literatúre sa pre falšovanie účtovných závierok zaužíval pojem kreatívne účtovníctvo.

Účtovníctvo je možné zneužiť¹ tak prostredníctvom účelovej manipulácie s dátami, ktorú predstavujú viac menej zreteľné techniky, tzv. window dressing, ako aj pomocou techník, ktorých uskutočňovanie si vyžaduje vysokú odbornú spôsobilosť a ktoré je veľmi náročné odhaliť i skúsenými audítormi, napríklad mimobilančné financovanie.

Ďalšou technikou zahaľujúcou účtovné skutočnosti je mimobilančné financovanie, ktoré je definované ako také financovanie alebo refinancovanie podnikových činností, ktoré sa pri dodržaní zákonných požiadaviek a existujúcich účtovných zásad neobjaví v súvahe, napríklad podnik získa určitú výšku peňažných prostriedkov z cudzích zdrojov (vzniká mu záväzok), avšak aby vylepšil obraz o svojej finančnej situácii, zobrazí tento spôsob financovania tak, aby tento záväzok v súvahe nevykázal.

Zoznam spôsobov ako skresliť účtovné informácie prirodzene nie je a ani nemôže byť vyčerpávajúci rovnako ako nie je vyčerpávajúca ani predstavivosť tých, ktorí manipulujú s účtovnými informáciami.

Aplikáciou všeobecne uznávaných účtovných zásad v bilančnej politike účtovnej jednotky je možné dosiahnuť tak pravdivý a verný obraz o ekonomickej realite účtovnej jednotky, ako je ich vhodnou aplikáciou možné zastierať, prikrášľovať nepriaznivú situáciu, resp. zámerne zhoršovať situáciu účtovnej jednotky.

Pri aplikácii všeobecne uznávaných účtovných zásad v účtovníctve podnikateľov musia zostavovatelia účtovných závierok vzhľadom na množstvo ponúkaných alternatívnych riešení v národných účtovných legislatívach či účtovných štandardoch, dodržiavať etické a morálne zásady platné pre ich profesiu, dbajúc predovšetkým na to, pre aké záujmové skupiny sú informácie z účtovných závierok poskytované, a teda kto sú používatelia informácií z účtovných závierok a koho záujmy majú presadzovať.

Bez dôvery v etické správanie účtovných profesionálov i audítorov nejestvuje ani dôvera v účtovné informácie prezentované v účtovnej závierke. Dôvera v účtovné informácie v trhovej ekonomike je nevyhnutným faktorom jej správneho fungovania i fungovania trhovej ekonomiky vôbec. Bez dôvery by sa finančné analýzy stávali bezcennými, nepoužiteľnými.

Je preto nutné vytvoriť také právne a podnikateľské prostredie, ktoré nebude priatť podvodným praktikám. Prínosom by určite bolo i spresnenie účtovných štandardov i právnych predpisov, nakoľko ich formulácie často nie sú jednoznačné a tiež nie je výnimkou ani to, že niektoré ustanovenia sú ťažko zrozumiteľné. Úsilie vypracovať skutočne svetové štandardy účtovného spravodajstva s precíznymi formuláciami má za cieľ zabrániť svojvoľnému riešeniu účtovných problémov a v podstatnej miere prispieť k dosiahnutiu toho, čo sa v účtovníctve považuje za pravdivý a verný obraz. Rovnako prínosom môže byť i obsiahlejšie zverejňovanie účtovných informácií.

¹ KOVANICOVÁ, D.: *Finanční účetnictví. Světový koncept IFRS/IAS*. Praha : POLYGON, 2005, s. 492.

Na druhej strane si však musíme uvedomiť i to, že i tie najdokonalejšie a najpodrobnejšie štandardy či účtovné predpisy a prostredníctvom nich i všeobecne uznávané účtovné zásady budú vždy aplikované v určitom prostredí a určitými ľuďmi. Preto dominantné faktory, ktoré podmieňujú dôveru v informácie poskytované v účtovných závierkach, sú predovšetkým celková úroveň morálky a etiky v právnom i podnikateľskom prostredí.

Skúsenosti naznačujú, že čím je vyššia miera etického správania uvedených kategórií pracovníkov, tým menšia je potreba podrobných predpisov pre účtovanie, vykazovanie a zverejňovanie účtovných informácií; tým menší je i rozsah nutných zásahov zo strany orgánov regulujúcich účtovníctvo, vrátane súdov, pokiaľ ide o nepravdivé a skreslené vykazovanie údajov v účtovných závierkach.

Najdôležitejšie vlastnosti účtovníkov i audítorov sú obsiahnuté v profesijných etických kódexoch, pričom otvorenou otázkou ostáva, do akej miery, aj napriek tomu, že tieto vlastnosti etické kódexy obsahujú, budú dodržiavané. Pokiaľ chceme, aby sme v etickom správaní stále napredovali, je veľmi dôležité zaviesť etiku v účtovníctve ako predmet vyučovania na stredných i vysokých školách ekonomického zamerania, ktorý by mohol byť založený napríklad na riešení etických dilem.

Abstrakt

Podnikateľská etika je neoddeliteľnou súčasťou podnikateľskej činnosti. Príspevok sa zaoberá niekoľkými z mnohých etických aspektov aplikácie všeobecne uznávaných účtovných zásad v účtovníctve podnikateľov v súčasnom globalizovanom podnikateľskom prostredí.

Kľúčová slova: všeobecne uznávané účtovné zásady, etika, pravdivý a verný obraz

Summary

The business ethics forms an integral part of business activities. The paper attempts to pay attention to some of a great number of ethical aspects in application generally accepted accounting principles in accounting in the modern globalized world of international business.

Key words: generally accepted accounting principles, ethics, true and fair view

JEL klasifikácia: M40

Použitá literatúra

- [1] EPSTEIN, B. J. – MIRZA, A. A.: WILEY IFRS 2005. Interpretation and Application of International Accounting and Financial Reporting Standards. United States of America: JOHN WILEY & SONS, INC. 2005.
- [2] EPSTEIN, B. J. – NACH, R. – BRAGG, S. M.: WILEY GAAP 2006. Interpretation and Application of GENERALLY ACCEPTED ACCOUNTING PRINCIPLES. United States of America: JOHN WILEY & SONS, INC. 2006.

- [3] HVOŽDAROVÁ, J.: Etika a nezávislosť v činnosti audítora. Príspevok na medzinárodnej konferencii SKAU Štatutárny audit v EÚ – aktuálne požiadavky v zmysle novelizovanej VIII. smernice Európskeho parlamentu a Rady.
- [4] KOVANICOVÁ, D.: Finanční účetnictví. Světový koncept IFRS/IAS. Praha : Polygon, 2005.
- [5] MŮLLEROVÁ, L.: Etika, nezávislosť a zodpovednosť audítora v Českej republike. In: Účtovníctvo, audítorstvo, daňovníctvo, 3/2000.
- [6] <http://www.miami.edu/ethics/csr.pdf>

Kontakt

Martina Hurtoňová, Ing., Katedra účtovníctva, FHI EU v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, tel.: +421 2 67 295 761, hurtonov@euba.sk